

ORD
OM
ORD

Mange ord i språket vårt har en opprinnelse som for lengst er glemt, og ofte kan vi heller ikke uten videre tenke oss til hva ordene egentlig betyr. Vi håper leserne vil finne glede i en spalte der vi vil ha små epistler om ord vi bruker til daglig, men som de færreste av oss kan forhistorien til. I denne spalten er det mer enn ønskelig med innlegg fra leserne. Det sitter vel kolleger rundt om i landet med kunnskap på feltet, og her får de altså muligheten til å utfolde seg for et bredt publikum!

Heparin

Dette ordet er det lett å skjønne opprinnelsen til, selv om det er litt vanskelig å skjønne hvilken sammenheng det er mellom lever (hepar) og heparin. Den amerikanske fysiologen William Henry Howell (1860–1945) ekstraherte en antikoagulerende fosfolipidsubstans fra kaninlever. Substansens navn ble laget av «hepar» og «in» som betyr «laget av». Howell trodde at substansen han hadde funnet var det stoffet som hindrer sirkulerende blod i å koagulere. Denne teorien ble fremsatt i hans lærebøker i fysiologi fra 1911 til 1921. På 30-tallet oppdaget man så at en helt annen substans ekstrahert fra okselunger hadde en langt sterkere antikoagulerende effekt, men tross dette beholdt man navnet heparin. Det heparinet som brukes idag, er et polymucosaccarid fremstilt fra okselunger eller okse- og hestetarmer og har altså tross navnet ingenting med leveren å gjøre.

Morfin

Den virkningsfulle alkaloiden man kan ekstrahere fra opiumsvalmuen, fikk i 1805 navnet morfin av en tysk apoteker, Adolf Serturner. Han var uten tvil inspirert av navnet til den greske drømmeguden, Morpheus, guden som skapte nattlige fantasier med innhold langt utover det mulige! Endelsen «in» har samme betydning som i heparin, stoffet er «laget av» Morpheus. Det greske ordet «morphologi» har samme opprinnelse, det er læren om organismers ytre form og indre struktur. Det greske ordet «morphe» betyr form, fremtoning, tilsynekomst.

Heroin

Stoffet er først beskrevet i 1874 som et semisyntetisk derivat av morfin. Legemiddelfirmaet Bayer fremstilte stoffet i 1898 til kommersielt bruk. Sjefen for Bayers forskningsavdeling, Dr. Heinrich Dreser, satte navnet på stoffet for å henseile på dets «heroiske, sterke» effekt. Stoffet hadde dobbelt så sterk effekt som morfin, og man trodde det hadde en positiv side med at det kunne brukes til å kurere morfinavhengighet slik morfin i sin tid hadde blitt fremstilt til å kurere opiumsavhengighet. Heroin er altså et glimrende eksempel på at historien gjentar seg, og at nye stoffer fra legemiddelindustrien som synes så lovende etter noen tid kan vise seg å ha helt andre effekter enn man først antar!

Nikotin

Dette stoffet fikk sitt navn fra den franske ambassadør i Portugal, Jean Nicot (1530–1600). Han lærte stoffet å kjenne av portugisiske seilere fra den nye verden. I 1560 fikk man takket være ham Frankrikes første tobakksindustri. På slutten av 1800-tallet oppdaget fysiologer at nikotin i små doser stimulerte og i større doser blokkerte autonome ganglier og endeplater i skjelettmuskulatur, den såkalte «nikotinerge-effekten».

Kilder: Bengt I. Lindskog: Universitetsforlagets store medisinske leksikon. 1998.
William S. Haubrich: Medical meanings. American College of Physicians, Philadelphia. 1997.

Jannike Reymert